

Коломієць Вікторія Миколаївна,
*студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*
Науковий керівник: асистент кафедри цивільного права Розумейко Д. О.

ДОВІРЧА ВЛАСНІСТЬ ЯК ВИД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

20 вересня 2019 року, Верховною Радою було прийнято закон «Про внесення змін до деяких актів щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні» (надалі – Закон), що набрав чинності 17 жовтня 2019 року.

Цим законом було введено абсолютно новий для українського права інститут, який ще одночасно є видом забезпечення виконання зобов'язань, що має назву «довірча власність». За кордоном, цей інститут більш відомий як «траст» (від англ. trust – довіра) та бере свій початок ще з часів Хрестових походів, коли їх учасники, йдучи на війну, віддавали майно піклувальникам або родичам, яким довіряли, щоб ті управляли ним на користь сім'ї лицаря.

Впровадження інституту довірчої власності в Україні було встановлено директивою Європейського Парламенту і Ради Європейського Союзу «Стосовно механізмів застосування фінансової застави» (2002/47/ЄС), за якою Україна зобов'язувалась імплементувати цей інститут в рамках Угоди про асоціацію з Європейським союзом.

Тому, вперше поняття права довірчої власності з'явилося в українському цивільному законодавстві після прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 19 червня 2003 року, який доповнив ЦК України положеннями про довірчу власність. Проте, незважаючи на закріплення у ч. 2 ст. 316 ЦК України права довірчої власності як «особливого виду права власності», чіткого легального поняття цієї правової конструкції в Україні не існувало до моменту введення вищезгаданих законодавчих змін [1, с. 120].

Довірча власність (або траст) в загальному праві – це система відносин, при якій майно, спочатку належить засновнику, передається в розпорядження довірчого власника (керуючого або піклувальника),

або ж «трасті» (від англ. trustee), але дохід з нього отримують вигодонабувачі (бенефіціари). Засновник (який може одночасно бути і вигодонабувачем і / або керуючим) в рамках спеціальної угоди передає належні йому цінності під контроль піклувальника, який зобов'язаний здійснювати з ними операції, що приносять вигодонабувачам максимальний прибуток або відповідні іншим інструкціям засновника [2].

Об'єктом трасту може бути як рухоме і нерухоме майно, та об'єкти інтелектуальної власності. Виключенням є лише те майно, що є забороненим чинним законодавством країни, де встановлений траст.

Також, прийнятий закон чітко визначає момент виникнення права довірчої власності – укладення відповідного договору у письмовій формі з його подальшою реєстрацією у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно. Якщо в траст передається нерухоме майно, то такий договір підлягає нотаріальному посвідченню.

Характерною рисою права довірчої власності як особливого виду права власності є те, що довірчий власник здійснює належні йому правоможності на свій розсуд, але з урахуванням встановлених власником обмежень і лише на користь самого власника або вказаної ним особи, але не в своїх інтересах [1, с. 121].

У відносинах з третіми особами трасті є власником довіреного майна, а тому має право на невтручання таких осіб у сферу його господарського відання майном, і у разі порушення такого права може використати усі засоби захисту, передбачені законом.

Необхідно пам'ятати, що при виконанні своїх обов'язків трасті повинен бути максимально дбайливим відносно майна переданого йому у власність. Також, він зобов'язується передавати всі доходи (дивіденди), які були ним отримані, власнику довірчого майна.

Слід зазначити, що в Україні такий вид забезпечення зобов'язання може бути застосований тільки до кредитного договору. І, незважаючи на його привабливість та перевірену дієвість за кордоном, існує також ряд суперечливих моментів, які потребують уваги.

Так законодавець визначає, що у разі порушення дебітором свого зобов'язання, на об'єкт довірчої власності може бути звернуто стяг-

нення у випадку, якщо прострочення за таким зобов'язанням триває більше 30 календарних днів. Можна зробити висновок, що даною нормою сторони були позбавлені можливості самостійно встановлювати строк виконання договору, що є його істотною умовою.

Одночасно, сторонам надано право погоджувати у договорі обставини, при яких у довірчий власник матиме право звернути стягнення щодо майна, яке перебуває в довірчій власності.

Законом також передбачена можливість захисту кредитором свого майна, відносно якого дебітор порушує своє основне зобов'язання.

В такому випадку кредитору надано право приймати рішення щодо необхідності дострокового виконання основного зобов'язання при умові завчасного повідомлення про це дебітора. Таке рішення має бути виконаним протягом 30 календарних днів, що настають після того, як дебітор отримував таке рішення. У разі невиконання такого рішення, власник довірчого майна отримує законне право на стягнення такого майна.

Дещо суперечливою є також норма щодо обов'язкового звернення стягнення на об'єкт довірчої власності. Законом визначено декілька обставин, коли довірчий власник зобов'язаний звернути стягнення, якщо в договорі не передбачено інше (інші обставини), а саме:

- судом була прийнята постанова про визнання боржника (дебітора) або довірчого власника банкрутом за їх основним зобов'язанням та було відкрито ліквідаційну процедуру щодо їх майна;
- припинення юридичної особи – боржника (дебітора) або довірчого власника з подальшою державною реєстрацією рішення про таке припинення і його внесенням до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань;
- фактичної смерті (загибелі) боржника, визнання його померлим або недієздатним в встановленому законом порядку.

Але, все ж таки залишається питання, чи є цілком законною, а одночасно і справедливою ситуація, коли у випадку належного та добросовісного виконання свого зобов'язання, боржник має ризик втратити майно, що перебуває у довірчій власності через фактичне

припинення (ліквідацію) або банкрутство довірчого власника – юридичної особи. Тут в першу чергу необхідно звернути увагу на незахищеність боржника за зобов'язанням, тому що в такому випадку він є незахищеним від загрози втрати законних прав на майно, що перебуває у довірчій власності.

Тож, аналізуючи все вищесказане, необхідно вказати на такі плюси нового інституту, як поліпшення умов для росту об'ємів кредитування комерційної діяльності, зниження ризиків для кредиторів у разі необхідності повернення проблемної заборгованості та більший простий і швидкий механізм звернення стягнення заборгованості.

З мінусів слід виділити той факт, що такий механізм допоможе «розумно» уникнути стягнення заборгованого майна шляхом його передачі у фіктивну довірчу власність, а сам інститут може взагалі не прижитись, так як він є запозиченим з англо-саксонської правової системи.

Але, все ж таки слід підсумувати, що введення у правову систему України такого інституту як право довірчої власності, як один із видів забезпечення виконання зобов'язань, має стабілізувати ситуацію на кредитному ринку та сприяти прогресивному розвитку цивільного законодавства.

Література:

1. Некіт К. Г. Траст в Україні та країнах англо-американського права: проблеми адаптації. Четверть століття українсько-американської дружби: досвід гідний майбутнього: зб. матер. III американознавчої мультидисциплінарної конф. (м. Львів, 12–13.04.2016) / упоряд. Калитчак Р. Г., Зазуляк З. М. Львів 2016. С. 118–123.
2. Free Legal Dictionary. URL: <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/trust>
3. Дождев Д. В. Международная модель траста и унитарная концепция права собственности). Человек и его время: Жизнь и работа Августа Рубанова. сост. и отв. ред. О. А. Хазова. М.: Волтерс Клувер, 2006. С. 251–286.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р № 435-IV *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356